

**Vlaamse
OUDERENRaad**

Advies 2019/5

Over de uitwerking van het Vlaams ouderenbeleidsplan
2020-2025

18 december 2019

Vlaamse Ouderenraad vzw — Broekstraat 49-53 — 1000 Brussel — www.vlaamse-ouderenraad.be

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Terugblik op het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020	4
3. Aanbevelingen voor de opmaak van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2020-2025.....	5

1. Inleiding

Eind 2019 loopt het huidige Vlaams Ouderenbeleidsplan ten einde. Dit plan schetste de focus, ambities en mijlpalen van de Vlaamse regering op vlak van het ouderenbeleid in Vlaanderen doorheen de voorbije legislatuur. In het Vlaamse regeerakkoord kondigde de nieuwe Vlaamse regering alvast de opmaak van een nieuw ouderenbeleidsplan aan, in lijn met het decreet over het inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen.

Het Vlaams ouderenbeleidsplan zal de krachtlijnen vastleggen van de wijze waarop de Vlaamse regering in de komende vijf jaar wil bouwen aan een samenleving waarin iedereen, ook wie zich in een kwetsbare situatie bevindt, op een kwaliteitsvolle manier ouder kan worden, de regie over het eigen leven in handen kan houden en volwaardig deel kan nemen aan de samenleving.

Het Vlaamse ouderenbeleid is bij uitstek een inclusief beleid. Het vraagt niet om een categoriale benadering van alle mensen boven een bepaalde leeftijd, maar net om een beleid dat over alle relevante domeinen heen oog heeft voor de noden van mensen naarmate ze ouder worden. Waarbij elk van de betreffende domeinen zich ook engageert tot inspraak van en afstemming met ouderen als relevante doelgroep binnen de samenleving.

Het Vlaams ouderenbeleidsplan dient het kader te schetsen voor de realisatie van deze ambitie. Het komt tot stand met de participatie van ouderen en de Vlaamse Ouderenraad, en omschrijft de planning van de beleidsmaatregelen op korte en langere termijn, alsook de modaliteiten van evaluatie van het gevoerde beleid, zoals bepaald in het decreet houdende de stimulering van een inclusief ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen.

De inspraak en betrokkenheid van ouderen bij de opmaak van het Vlaams ouderenbeleidsplan vormt daartoe alvast een eerste cruciale stap. In dit advies blikt de Vlaamse Ouderenraad terug op de totstandkoming, uitvoering en algemene focus van het voorbije Vlaams ouderenbeleidsplan, om van daaruit aanbevelingen te doen voor de aanpak en opbouw van het nieuwe ouderenbeleidsplan.

De Vlaamse Ouderenraad engageert zich daarbij graag tot verder overleg.

2. Terugblik op het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020

Het ouderenbeleidsplan 2015-2020 betekende op diverse vlakken een afwijking van zijn voorgangers. Daar waar het Vlaams ouderenbeleidsplan 2010-2014 koos voor een sterk transversale benadering met meer dan 270 acties verspreid over 8 brede thema's, van informatie en inspraak tot cultuur en toerisme, werd in het ouderenbeleidsplan 2015-2020 gekozen voor een **meer doelgerichte focus** op 4 thema's: preventie, participatie, wonen en zorg.

De keuze voor een meer doelgerichte focus sloot aan op de vraag van de Vlaamse Ouderenraad naar een meer doelgericht ouderenbeleidsplan met duidelijke speerpunten op korte en lange termijn. Het voorgaande plan werd te veel ervaren als een breed amalgaam aan acties zonder uitgesproken prioriteiten of krachtlijnen. Ook de coördinatie en opvolging werd daardoor bemoeilijkt, evenals de betrokkenheid van de Vlaamse Ouderenraad bij de uitwerking van de betreffende maatregelen.

De Vlaamse Ouderenraad pleitte daarom voor een Vlaams ouderenbeleidsplan dat vertrekt vanuit een omvattende langetermijnvisie, dat de balans opmaakt van de impact van de vergrijzing over beleidsdomeinen heen, en van daaruit **duidelijke prioriteiten en speerpunten** formuleert, die vertaald worden in concrete beleidsdoelstellingen en indicatoren.

De invulling hiervan in het uiteindelijke ouderenbeleidsplan schoot evenwel op een aantal vlakken tekort. Hoewel de thema's in lijn lagen met prioriteiten die de Vlaamse Ouderenraad in aanloop naar de verkiezingen had aangekaart, ontbrak oog voor een aantal **thema's** die door beleidskeuzes in het regeerakkoord van strategisch belang werden. Zo bleef de impact van de beslissing om op binnen het mobiliteitsbeleid het gratis openbaar vervoer van De Lijn voor 65-plussers af te schaffen, belbuslijnen af te bouwen en de transitie naar basisbereikbaarheid uit te werken, volledig buiten de scope van het ouderenbeleidsplan. Dat binnen de 'brede benadering van de sociale inclusie van ouderen' geen oog was voor mobiliteit als randvoorwaarde voor participatie, deed dan ook bevreemdend aan. Hetzelfde geldt de impact van maatregelen zoals de aanzienlijke verhoging van het inschrijvingsgeld voor het deeltijds kunstonderwijs. Ook thema's als armoedebestrijding en eenzaamheid kwamen niet of nauwelijks aan bod in het ouderenbeleidsplan.

Voor de Vlaamse Ouderenraad mag de keuze voor duidelijke speerpunten – waar de Vlaamse Ouderenraad nog steeds achter staat – niet ten koste gaan van aandacht voor **elementaire randvoorwaarden** op het vlak van welzijn en participatie, en moet er in de toekomst meer aandacht worden besteed aan de impact van beleidskeuzes in andere beleidsdomeinen op de doelstellingen die geformuleerd worden.

Verder betekende de keuze voor een focus op specifieke thema's niet op alle vlakken een keuze voor duidelijke speerpunten. Hoewel binnen diverse thema's duidelijke ambities en krachtlijnen naar voren kwamen, las het beleidsplan op andere plaatsen al te vaak als een overzicht van punten 'waarbij aandacht voor ouderen mogelijk was', eerder dan als een overzicht van maatregelen en doelstellingen

die gerealiseerd zouden worden. Het beleidsplan riep herhaaldelijk de vraag op welke resultaten de Vlaamse regering exact vooropstelde, welke middelen daarvoor voorzien werden en hoe de realisatie concreet zou gebeuren.

Met het oog op opvolging formuleerde het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 diverse mijlpalen met indicatieve timing. Deze kregen **nooit een zichtbare formele opvolging**. In tegenstelling tot het voorgaande ouderenbeleidsplan werd op geen enkel moment een voortgangsrapport gepubliceerd, noch een andere vorm van formele of publieke rapportering over de implementatie van het ouderenbeleidsplan gehouden. Daardoor miste het ouderenbeleidsplan aan zichtbaarheid en sturende kracht doorheen de legislatuur, en ontbraken er aanknopingspunten om over de realisatie van het inclusief ouderenbeleid in dialoog te gaan met regering en parlement. Bij de opmaak van een nieuw ouderenbeleidsplan moet het risico vermeden worden dat dit vervalt tot een eenmalige denkoefening bij de start van de legislatuur, zonder verdere opvolging.

Bij de opmaak van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 werd ook **geen evaluatie** gemaakt van het voorgaande ouderenbeleidsplan, noch naar inhoudelijke realisaties toe, noch naar de sterkte van het plan als beleidsinstrument om via coördinatie tot een kwaliteitsvol inclusief ouderenbeleid te komen. De Vlaamse Ouderenraad pleit er met aandrang voor om deze oefening wel te maken bij de voorbereiding van het nieuwe ouderenbeleidsplan.

De Vlaamse Ouderenraad stelde bij de opmaak van het ouderenbeleidsplan ook de vraag naar een wetenschappelijke raming van de impact van de vergrijzing op het Vlaamse beleid, naar analogie met de Studiecommissie voor de Vergrijzing. Hier kwam geen antwoord op in het Vlaams ouderenbeleidsplan zelf, maar wel in de loop van de legislatuur in de vorm van de opstart van een wetenschappelijk onderzoek dat de **zorgprognoses** in Vlaanderen in kaart moet brengen. Dit is een cruciale voorwaarde om tot een betrouwbare raming te komen van het vereiste zorg- en ondersteuningsaanbod in Vlaanderen doorheen de komende jaren.

3. Aanbevelingen voor de opmaak van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2020-2025

Evalueer het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020

De Vlaamse Ouderenraad beschouwt het als een principe van goed beleid wanneer het nieuwe ouderenbeleidsplan voortbouwt op de realisatie van en ervaringen met het voorgaande ouderenbeleidsplan. De Vlaamse Ouderenraad pleit dan ook voor een evaluatie van de uitwerking, inhoud en realisatie van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020, als basis voor de keuzes bij de opmaak van het nieuwe ouderenbeleidsplan.

Vertrek vanuit domeinoverschrijdende doelstellingen

Tal van uitdagingen op het vlak van actief en kwaliteitsvol ouder worden zijn niet te beantwoorden vanuit de afbakening van één beleidsdomein. De toegevoegde waarde van een Vlaams ouderenbeleidsplan moet er voor de Vlaamse Ouderenraad dan ook in bestaan om vanuit een holistische visie op ouder worden als speerpunten diverse **domeinoverschrijdende doelstellingen** te formuleren die tegemoet komen aan de noden, veranderingen en uitdagingen die mensen ondervinden naarmate ze ouder worden.

Op die manier gaat het Vlaams ouderenbeleidsplan verder dan een loutere screening van beleidsnota's op relevante punten voor ouderen. Door vanuit domeinoverschrijdende doelstellingen te vertrekken, geeft het ouderenbeleidsplan een overzicht van de uitdagingen waar vanuit verschillende domeinen naar toegewerkt moet worden, in wederzijdse afstemming en met oog voor beleidskeuzes die indirect een remmend of negatief effect kunnen hebben op deze doelstellingen. Zo wordt ook de coherentie van het gevoerde beleid over domeinen heen bewaakt.

Voor de inhoud van deze domeinoverschrijdende doelstellingen verwijst de Vlaamse Ouderenraad graag naar zijn recente adviezen over kwaliteitsvol thuis wonen in elke levensfase, over de preventie en aanpak van eenzaamheid bij ouderen, en over vrijheidsbeperking bij ouderen met zorgnoden, alsook naar zijn memorandum in aanloop naar de verkiezingen van 2019. De Vlaamse Ouderenraad wenst zich zeker ook te engageren voor de inhoudelijke uitwerking van het ouderenbeleidsplan via beleidsvoorbereidend overleg en een advies op het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan.

Werk in dialoog een consultatieagenda voor verdere inspraak en betrokkenheid uit

In juli 2017 publiceerde de Vlaamse overheid het Witboek *Open en wendbare overheid*. Daarin legt de Vlaamse overheid een uitgesproken accent op **interactieve beleidsvoering**, met een duidelijke plaats voor adviesraden en gestructureerd overleg met het middenveld. Daarbij wordt ingezet op meer maatwerk, meer efficiëntie in raadplegingen, en meer openheid en transparantie in de beleidsvoering. Daarbij worden met de strategische adviesraden aan het begin van elke beleidsperiode afspraken gemaakt over de consultatieagenda voor de komende legislatuur.

De Vlaamse Ouderenraad stelt voor om dit principe ook te hanteren in het kader van het inclusief Vlaams ouderenbeleid. Daarbij biedt het Vlaams ouderenbeleidsplan het kader voor de opmaak van een **consultatieagenda** voor de Vlaamse Ouderenraad als inspraak- en adviesorgaan. Deze agenda vormt dan de operationalisering van de decretale bepaling dat het advies van de Vlaamse Ouderenraad ingewonnen dient te worden bij alle ontwerpen van beslissingen die van strategisch belang zijn voor ouderen. Dit garandeert dat vooraf duidelijk is voor alle betrokken beleidsdomeinen in welke dossiers en beleidsprocessen de Vlaamse Ouderenraad betrokken zal worden.

Zorg voor een efficiënte en transparante opvolging van het Vlaams ouderenbeleidsplan

Naar analogie met onder meer het gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid en het horizontaal armoedeoverleg pleit de Vlaamse Ouderenraad voor de oprichting van een horizontaal overleg ter opvolging van de doelstellingen van het Vlaams ouderenbeleidsplan. Dit overleg staat in voor de coördinatie en implementatie van het ouderenbeleidsplan, en rapporteert daar periodiek over naar de relevante stakeholders, voor zover deze niet rechtstreeks betrokken zijn in het overleg. Dit verankert de coördinerende verantwoordelijkheden rond het Vlaams ouderenbeleidsplan, maakt de beleidsvoering transparant en versterkt de aanknopingspunten tot inspraak en advisering (op vraag of op eigen initiatief) vanuit de Vlaamse Ouderenraad binnen de lopende beleidsprocessen.

Stel een set indicatoren voor impactmonitoring samen

Het ouderenbeleid is erop gericht actief ouder worden voor iedereen mogelijk te maken, ook voor wie zich in een kwetsbare situatie bevindt. Om na te gaan in hoeverre die doelstelling bereikt wordt, stelt de Vlaamse Ouderenraad voor een **set van indicatoren** samen te stellen die de impact van de huidige maatschappelijke evoluties en het gevoerde beleid op de levenssituatie van ouderen in Vlaanderen in kaart brengt en opvolgt doorheen de tijd. We denken hierbij aan een Vlaamse vertaalslag van de *Active Ageing Index*. Deze set van indicatoren kan informatie die nu versnipperd zit over uiteenlopende beleidsindicatoren en wetenschappelijke onderzoeken, al dan niet na bijkomende analyse op basis van leeftijd, samenbrengen en ontsluiten in functie van de beleidsvoering binnen het ouderenbeleid.

Tegelijk herhaalt de Vlaamse Ouderenraad zijn vraag naar een wetenschappelijke monitoring van de **budgettaire uitdagingen** in kader van de vergrijzing in Vlaanderen. In navolging van de Studiecommissie voor de Vergrijzing moet ook op Vlaams niveau in functie van de begroting een raming gepubliceerd worden van de impact van de vergrijzing qua beleid en budget. Dit moet zowel voortbouwen op het lopende onderzoek rond de zorgprognoses, als oog hebben voor de noden op het vlak van woningaanpassingen, doelgroepenvervoer, ...

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 18 december 2019.